

ЗОНА ВІДЧУЖЕННЯ ЧИ ЗАПОВІДНИК?

Чорнобильська зона відчуження в уяві більшості людей асоціюється з найтрагічнішою техногенною катастрофою усіх часів, що призвела до радіоактивного забруднення значних територій і, в підсумку, до шкідливого ураження біологічних об'єктів. Рідше про неї згадують як про багате джерело природних ресурсів, котрі вже зараз можна використати у тих чи інших цілях. Але зазвичай, говорячи про майбутнє зони відчуження, мають на меті відновлення промислового використання лісу. І все ж, деякі фахівці, добре знайомі з багатством тутешньої флори і фауни, вважають, що зона відчуження може стати рідкісним і прекрасним природним заповідником.

На семінарі МРА була представлена брошура під назвою "Фауна хребетних тварин чорнобильської зони України", яка узагальнює усю інформацію, накопичену за 16 років досліджень після аварії, описує поточний стан і розвиток фауністичних комплексів, визначає їхню цінність і наводить авторське бачення перспектив подальшого використання наявних природних ресурсів.

Наукові дослідження біологічних ефектів радіоактивного забруднення зони показали, що популяціям організмів і біоценозам в цілому завдано значної шкоди лише на окремих ділянках території з дуже високими рівнями радіаційного фону. На решті території сприятливий результат відселення людей переважив радіаційні фактори. Ніхто не заперечує, що радіобіологічні ефекти мали місце, але їх можна виявити лише у специфічних дослідженнях окремих організмів. Проте вже на рівні популяцій організмів і, тим більше, біоценозів, такий вплив не встановлений.

Повернення до природного стану

У спрощеному вигляді розвиток біоценозів чорнобильської зони можна охарактеризувати як здичавіння і повернення до первісного стану, властивого даній природно-географічній зоні. Різке зниження антропогенного пресу посилює процеси екологічної трансформації. Вони охопили не лише покинуті поля і луки, але й населені пункти, впливаючи на ґрунт, підземні й поверхневі води, рослинний і тваринний світ, тобто практично на все навколишнє середовище. Вже в перші 5 років після аварії помітно зросла чисельність тварин. Усе частіше зустрічаються представники раніше рідкісних і зникаючих видів. Місця їхнього перебування вийшли за межі природних угідь і поширилися на полишені села і селища.

Рідкісні види

На території зони можуть проживати майже 400 видів хребетних тварин, у тому числі: 1 вид круглоротих, 65 – риб, 11 – амфібій, 7 – рептилій, 245 – птахів і 70 видів ссавців. З них на сьогоднішній день вже зареєстровано 260 видів, включаючи 15 з можливих у цих краях 50-ти видів, які занесені до Червоної Книги України.

Значення для Європи

У зв'язку з тим, що цей регіон розташований майже у центрі Європи, він має велике значення у збереженні й збагаченні загальноєвропейської фауни. Більше половини всього видового складу підпадає під дію Бернської конвенції 1979 р. "Про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування у Європі". До того ж, оскільки по території зони пролягають шляхи сезонної міграції тварин, її цінність визначається і Боннською конвенцією 1979 р. "Про збереження мігруючих видів диких тварин". В Україні є лише декілька регіонів, багатших за своїм видовим розмаїттям, а за своєю площею (2500 км²) зона, як потенційний заповідний об'єкт, не має рівних.

Разом із збільшенням кількості видів відповідно міняється і навколишнє середовище. Наприклад, бобрі, які поширилися усюди, змінюють гідрологічний режим водойм, викликають підтоплення угідь, що, в свою чергу, змінює умови розвитку й структуру прибережних лісів і рослинного світу. Найбільш масовий з копитних – дикий кабан – скрізь руйнує і перериває верхній шар ґрунту, сприяючи таким чином зростанню біологічного розмаїття угідь і залісенню відкритих місцин.

Екотуризм

Навіть окремі поїздки по зоні відчуження дозволяють спостерігати життя її найбільш помітних представників – кабанів, козуль, лосів і бобрів. Залежно від пори року і ділянки території спостерігач може натрапити на орлів, журавлів, чорних лелек, лебедів і численні зграї перелітних птахів. У багатьох місцях зустрічаються сліди вовків, лисиць і єнотових собак. Не можуть залишитись непоміченими весняні токи тетеруків і гомін лісових птахів, осіннє ревіння оленів і завивання вовків узимку.

Хоча природні зміни території триватимуть ще не одне десятиліття, цінність багатьох ділянок вже зараз важко переоцінити. Вікові дуби й соснові ліси, квітуче різнотрав'я луків, аромати й кольори навколородних ландшафтів, – усе це робить чорнобильську зону цінним природним заповідником. У ній є все як для вчених-натуралістів, так і любителів екотуризму. Зона може відіграти значну роль в екологічній освіті людей. Значення такого виду туризму вже усвідомила компанія "Чорнобильінтерінформ", яка пропонує організовані поїздки у зону відчуження (контактний телефон (044) 244-62-23).

Шкода лише, що інфраструктура для розвитку цього туристичного напрямку на сьогодні відсутня, хоча ідея варта й міжнародної підтримки. Чи не так?

